

2

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Върховният касационен съд на Република България,
Общо събрание на гражданска колегия в закрито заседание на 22 ноември
2002 година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ИВАН ГРИГОРОВ
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ: БЛАГОВЕСТ ПУНЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛИ
НА ОТДЕЛЕНИЯ: АНИ АДЖЕМОВА
МИЛЕНА ЖАБИНСКА
ТАНЯ МИТОВА
ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА

ЧЛЕНОВЕ:

КРЪСТЬО ЯНАЧКОВ
ЖАНЕТА НАЙДЕНОВА
ЙОРДАНКА ДАНОВА
РОСИЦА КОВАЧЕВА
КРАСИМИРА ХАРИЗАНОВА
ЛИДИЯ ИВАНОВА
ЖАНИН СИЛДАРЕВА
КАПКА ЮСТИНИЯНОВА
ЕЛСА ТАШЕВА
МАРИЯ ЛОГОФЕТОВА
МАРИО БОБАТИНОВ
ВАНЯ АЛЕКСИЕВА
СИМЕОН ЧАНАЧЕВ
НИКОЛАЙ ЦВЕТКОВ
НАДЕЖДА ЗЕКОВА
НАДЯ ЗЯПКОВА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
СТОИЛ СОТИРОВ

ТАТЯНА ВЪРБАНОВА
МАРГАРИТА СОКОЛОВА
ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА
ДАРИЯ ПРОДАНОВА
БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ
АНИ САРАЛИЕВА
СВЕТЛА ЦАЧЕВА
СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ
ЛЮБКА БОГДАНОВА
РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА
ВЕСКА РАЙЧЕВА
МАРИЯ СЛАВЧЕВА
ПЛАМЕН СТОЕВ
КОСТАДИНКА АРСОВА
ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА
ЗЛАТКА РУСЕВА
ГАЛИНА МИХАЙЛОВА

по предложение на председателя на гражданска колегия Благовест Пунев депозира следното

И С К А Н Е :

За задължително тълкуване на чл.119, ал.1 и чл.124 от Конституцията на Република България и за установяване противоконституционност на разпоредбите на § 17, § 20, § 21, § 23, § 34 на Закона за изменение и допълнение на гражданско-процесуалния кодекс /ДВ бр.105/2002 г./ поради противоречие с чл.119, ал.1 и чл.124 от Конституцията на Република България

Уважаеми конституционни съдии,

Със Закона за изменение и допълнение на Гражданско-процесуалния кодекс /ЗИДГПК/ публикуван в ДВ бр.105/2002 г. се приеха изменения в съдопроизводствените правила, които уреждат касационното производство пред Върховния касационен съд /ВКС/. С изменението на чл.218б, ал.1, б."в" ГПК, § 17 ЗИДГПК като касационно основание се въведе необосноваността, която бе отпаднала като порок, обуславящ неправилност на обжалваното решение след отмяната на предходната процесуална уредба на гражданското съдопроизводство, включваща две редовни инстанции и преглед по реда на надзора /ДВ бр.124/97 г./. Въвеждането на това ново касационно основание трябва да се свърже с промяната в правомощията на касационната инстанция, предвидена с разпоредбата на чл.218ж, ал.1 ГПК и § 18 ЗИДГПК, според която при частична или цялостна отмяна на обжалваното въззивно решение, ВКС връща делото за ново разглеждане само при нарушение на съдопроизводствените правила, т.е. по аргумент на противното при отмяна на другите две касационни основания, обуславящи неправилност - нарушение на материалния закон и необоснованост, ВКС трябва да реши спора по същество. Това означава, че при констатация за необоснованост на обжалваното въззивно решение, ВКС трябва да преобсъди събрания доказателствен материал по делото и да направи свои фактически изводи по него като подмени вътрешното убеждение на контролирания съд със собственото си вътрешно убеждение. С това той би приел различна фактическа обстановка от тази, на която се основават изводите на въззивния съд при липса на непосредственост на възприятията му относно доказателствените средства като процесуална гаранция за истинността на неговите фактически констатации. При досегашната уредба констатацията за необоснованост на изводите на контролирания съд се квалифицираше като процесуално нарушение, което обосновава отмяна и връщане на делото на съда по същество, защото касационната инстанция като съд по

правото, а не по фактите на спора не навлизаше в съдържателната страна на вътрешното убеждение на въззивния съд, а само контролираше спазването на правилата - логически, опитни и научно-теоретични на формирането му в съответствие с действителното извънпроцесуално положение по спора.

С изменението на чл.218и, ал.1 ГПК - § 20, ал.1 ЗИДГПК при повторно касационно обжалване, ВКС решава спора по същество. Редакцията на текста не е точно формулирана, тъй като ВКС не е инстанция по същество освен когато отменя обжалваното въззивно решение и сам решава спора в какъвто смисъл следва да се разбира разпоредбата. В нея не се предвижда изключение за нарушение на съдопроизводствените правила, както при първоначалното касационно обжалване, поради което следва да се приеме, че и при този порок на касираното решение ВКС е длъжен да реши спора по същество. При касационно основание, изразяващо се в нарушение на съществена процесуална норма обаче, ВКС почти във всички случаи ще трябва да навлезе в съществуващото на спора от фактическа страна, тъй като ще се касае обикновено до необсъдени или погрешно недопуснати и несъбрани доказателства и игнорирани доводи или възражения на касатора като при основателност на жалбата му, ще трябва да прави и нови фактически изводи и да приеме различна от установената от въззивния съд фактическа обстановка при изчерпан процесуален ред за контрол и ограничени възможности за другата страна да се защити.

С ал.2 на чл.218и - § 20, ал.2 ЗИДГПК се предвижда директно събиране на доказателства от касационната инстанция в две хипотези - ако те са за новооткрити обстоятелства след повторното разглеждане на делото от въззивния съд или за проверка на събраните доказателства при това разглеждане. Това противоречи на същността на касационната дейност като проверяваща, а не по съществуващото на спора. С първата хипотеза се възпроизвежда основанието за отмяна по чл.231, б."а" ГПК, но със съществената разлика, че то се въвежда при редовното, а не при извънредното средство за контрол, защото се касае до обжалване на невлязло в сила решение. Освен това при отмяната по чл.231, б."а" ГПК ВКС единствено проверява относимостта на новите доказателства към изхода на спора като делото се връща на инстанцията по същество за тяхната преценка, докато с разпоредбата на чл.218и, ал.2 ГПК се предвижда директното им събиране и обсъждане като инстанция по същество от него, т.е. той се превръща в единствена инстанция, която прави собствени и окончателни изводи по фактическата страна на спора, различни от тези на въззивната инстанция. С това се накърнява съществуващата по досегашната уредба диференция на решаващата от проверяващата правораздавателна дейност, според която първата и втората инстанция осъществяват първата от тях, а за касационната инстанция се

отрежда изключително контролната функция за законосъобразност. Новият текст влиза в противоречие и с разпоредбата на чл.218б, ал.1 ГПК, която не предвижда като касационно основание непълнотата на доказателствата, именно защото ВКС е само контролен, а не по същество съд, произнасящ се единствено по законосъобразността на обжалваното пред него въззивно решение.

Втората хипотеза на чл.218и, ал.2 ГПК предвижда, че ВКС може да събира доказателства за проверка на събраните при повторното разглеждане от въззивния съд. Това са експертизата, огледа и освидетелствуването, допускането на които може да стане по почин на страната или служебно от съда. С това допълнително се натоварва ВКС с въззивни функции като се задължава да изяснява делото от фактическа страна и да прави собствени изводи по фактите, т.е. акцентът в дейността му се пренася от проверката на законосъобразното решаване на материалноправния спор към самото решаване на този спор.

Във връзка с посочените изменения на ГПК, които целят като резултат изключване повторната отмяна и връщане на делото на въззивния съд при касационно обжалване е и отмяната на чл.231, б."д" ГПК и свързаната с нея разпоредба на чл.234, ал.5 ГПК - § 21 и § 23 от ЗИДГПК. Смисълът на тази промяна се схваща като последица от отпадане на възможността за съществуване на две противоречиви указания по прилагането на материалния и процесуалния закон с предвиденото в чл.218и задължително решаване на спора по същество от ВКС при повторното касационно обжалване.

В тази насока е и промяната в чл.308, ал.1 ГПК - пар.34 от ЗИДГПК, с която се предвиди при всяко положение на делото до влизане решението в сила, т.е. и пред ВКС при касационно обжалване, ищецът да може да иска от съда, следователно и от ВКС, обезпечаване на иска си. За да допусне исканото обезпечение, съдът пред който се развива обезпечителното производство, трябва да извърши преценка за вероятната основателност на иска. За нея той изхожда от представените към молбата и приети по делото, образувано по предявения иск, писмени доказателства, които съдържат доказателствени факти, установяващи претендираното право или изключващи, унищожавачи или погасяващи отричаното право. Такава преценка по принцип може да направи един съд по същество-първоинстанционен или въззивен, в какъвто смисъл бе предишната редакция на текста, а не касационния, който като проверяващ съд не навлиза във фактическата страна на спора, т.е. не обсъжда фактически, а само правни въпроси.

Посочените изменения на ГПК относно касационното производство не рационализират процедурата пред касационната инстанция, каквато е била тяхната цел, а като натоварват допълнително ВКС с несвойствени функции на съд по същество, още повече затрудняват правораздаването с

призоваване на страните от отдалечени райони на страната, отлагане на делата за събиране на доказателства като намаляват гаранциите срещу съдебни грешки с едноинстанционното на практика окончателно разрешаване на спора. При положение, че ВКС ще решава дела по същество във всички случаи, а не само по изключение, в хипотезата на нарушение на материалния закон, като ще обсъжда и фактически, а не само правни въпроси, както е при касационната проверка, той не би могъл да упражни ефективно касационния контрол и да обезпечи единството на съдебната практика като гаранция за сигурността и предвидимостта при правоприлагането, т.е. няма да осъществи функцията си на върховен съдебен надзор, която му възлага чл.124 КРБ.

За да се прецени съобразността с КРБ на цитираните изменения на ГПК относно касационното производство, е необходимо задължително тълкуване от Конституционния съд на конституционните разпоредби на чл.119, ал.1, който отрежда положението на касационна инстанция на ВКС и на чл.124, който му вменява функцията на върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища. Това се налага с оглед разпоредбата на чл.133 КРБ, която предвижда, че дейността на съдилищата се урежда със закон - в случая с ГПК, което поставя въпроса за конституционните параметри в рамките на които законодателят свободно може да формира модела на касационното производство. Щом като в чл.119, ал.1 ГПК е предвидено, че висшата съдебна инстанция е касационна, тълкуването на Конституционния съд би следвало да засегне проблема дали производството пред тази инстанция притежава характеристики на конституционно равнище, които го дефинират като такова не само структурно, с оглед положението на правораздавателния орган - ВКС в съдебната система, но и функционално, в действително отношение, с които обикновеният законодател е задължен да се съобрази при регламентацията на правомощията на този съд в процесуалния закон.

В сравнително- и в историческо-правен план касационното производство се свързва с контролна дейност, осъществявана от ВКС като съд, специализиран изключително в упражняване на функции на такава правораздавателна дейност, изчистена от въззивни елементи извън хипотезата на решаване по същество при касационно основание, изразяващо се в нарушаване на материалния закон, т.е. и в тази хипотеза ВКС се произнася единствено и само по правни, а не по фактически въпроси при обжалване на въззивното решение пред него без да се отклонява от възложената му функция на специализиран в контрола за законосъобразност съд. Становището на Конституционния съд, изразено в т.2.4. от решение № 9/24.10.2002 г. по к.д.№ 15/2002 г. според което не е конституционно запретиено със закон на ВКС да се възлага осъществяване и на други дейности по правораздаването освен контролно-отменителната не би могло да аргументира противния извод, защото то не се отнася до

касационното, а до специалното производство за отмяна по исков ред на решенията на Арбитражния съд като недържавен правораздавателен орган. В цитираната т.2.4. от решението Конституционният съд е възприел по принцип разбирането на вносителя на искането, че ВКС като касационна инстанция е съд с присъщите му контролно-отменителни функции и че същите са запазени дори и в хипотезата на чл.47 ЗМТА, която предвижда разглеждането от него на иска по този текст като първа и единствена инстанция. Тази негова функция на контролно-отменителен съд е неразривно свързана със специалното положение, което той заема между останалите съдебни органи в контекста на чл.124 КРБ. Осъществяването на върховния съдебен надзор от ВКС за точно и еднакво приложение на законите от всички съдилища не може да се отнеме или ограничи по законодателен ред като правомощие, възложено му от основния закон. С предоставяне разглеждането и разрешаването на гражданските дела по същество, включително чрез задължението да ги изяснява от фактическа страна като прави изводи по фактите на материалноправния спор, а не само по законосъобразното му решаване, се затруднява реализацията на тази възложена на ВКС от Конституцията на Република България функция на върховен съдебен надзор.

При тълкуване на разпоредбите на чл.119, ал.1 и чл.124 КРБ в посочения смисъл следва да се установи от конституционния съд противоконституционността на § 17, § 20 и § 34 от ЗИДГПК /ДВ бр.105/2002 г./ и като обусловена от промяната на чл.218и ГПК и отмяната на чл.231, б."д" и чл.234, ал.5 ГПК с § 21 и § 23 от същия закон.

Изложеното мотивира Върховния касационен съд на Република България, ОСГК да заяви

И С К А Н Е :

Да се даде задължително тълкуване на чл.119, ал.1 и чл.124 Конституцията на Република България и да бъде установена противоконституционността на разпоредбите на § 17, § 20, § 21, § 23 и § 34 от ЗИДГПК /ДВ бр.105/2002 г./ поради противоречие с чл.119 ал.1 и чл.124 Конституцията на Република България.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Иван Григоров .....
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ: Благовест Пунев .....
ПРЕДСЕДАТЕЛИ
НА ОТДЕЛЕНИЯ: Ани Аджемова .....
Милена Жабинска .....
Таня Митова .....
Добрила Василева .....

ЧЛЕНОВЕ:

Кръстьо Яначков .....
 Жанета Найденова .....
 Йорданка Данова .....
 Росица Ковачева .....
 Красимира Харизанова .....
 Лидия Иванова .....
 Жанин Силдарева .....
 Капка Юстиниянова .....
 Елса Ташева .....
 Мария Логофетова .....
 Марио Бобатинов .....
 Ваня Алексиева .....
 Симеон Чаначев .....
 Николай Цветков .....
 Надежда Зекова .....
 Надя Зяпкова .....
 Бранислава Павлова .....
 Стоил Сотиров .....

Татьяна Върбанова .....
 Маргарита Соколова .....
 Ценка Георгиева .....
 Дария Проданова .....
 Борислав Белазелков .....
 Ани Саралиева .....
 Светла Цачева .....
 Стойчо Пейчев .....
 Любка Богданова .....
 Радостина Караколева .....
 Веска Райчева .....
 Мария Славчева .....
 Пламен Стоев .....
 Костадинка Арсова .....
 Елеонора Чаначева .....
 Златка Русева .....
 Галина Михайлова .....